

УДК 811.161.2'373.2 (477.43/44)

НОМІНАЦІЯ МІЦНИХ АЛКОГОЛЬНИХ НАПОЇВ У СХІДНОПОДІЛЬСЬКИХ ГОВІРКАХ

Оскірко О. П.

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

У статті розглянуто способи номінації міцних алкогольних напоїв у східноподільських говірках. Зауважено, що репрезентанти цієї лексико-семантичної групи за структурою є однослівні та аналітичні найменування. Більшість однослівних назв – питомі лексеми або їх деривати, утворені суфіксальним способом, аналітичні найменування – узгоджені словосполучення, окремі лексеми є вузьколокальними. Визначальними диференційними ознаками у лексико-семантичній групі на позначення напоїв є «місце виготовлення», «спосіб виготовлення», «якість», «інгредієнт».

Ключові слова: назви міцних алкогольних напоїв, способи номінації, однослівні найменування, аналітичні найменування, східноподільські говірки.

Оскірко А. П. Номинация крепких алкогольных напитков в восточноподольских говорах. В статье рассмотрены способы номинации крепких алкогольных напитков в восточноподольских говорах. Отмечено, что репрезентанты этой лексико-семантической группы по составу есть однословные и аналитические образования. Большинство однословных названий – удельные лексеми или их дериваты, образованные суффиксальным способом, аналитические названия – согласованные словосочетания, отдельные лексеми – узколокальные. Определенными дифференцированными значениями в лексико-семантической группе на обозначение напитков есть «место изготовления», «способ изготовления», «качество», «ингредиент».

Ключевые слова: названия крепких алкогольных напитков, способы номинации, однословные названия, аналитические наименования, восточноподольские говоры.

Oskyrko O. P. Alcohol drinks' nomination in East Podil dialects. The article represents the methods of alcohol drinks' nominations in East Podil dialects. In the lexico-semantic group, the labeling of alcoholic beverages is distinguished by microgroups for the labeling of a strong alcoholic beverage that is a mixture of wine alcohol and water in a certain proportion, beverages made from grapes or from some other berry and fruit juices, which have been fermented, having acquired a certain alcoholic strength and aroma, a non-alcoholic beverage, which is usually made from barley malt and hops. It is noticed that representatives of this lexical semantic group are structurally one-word analytical nominations. Most of one-word nominations are grounded lexemes or their derivatives formed by suffixation, whereas analytical nominations are conceptual collocations and certain lexemes are narrowly located. Crucial differential features for this lexical semantic group are "place of production", "method of production", "quality" and "ingredients".

Key words: alcohol drink nomination, methods of nomination, one-word nomination, analytic nomination, East Podil dialects.

Постановка проблеми в загальному вигляді та обґрунтування її актуальності. Дослідження назв їжі та напоїв мовознавці проводять у декількох напрямках: системний опис назв їжі та напоїв у діахронії, системний опис стану сучасних назв в окремих ареалах української мови, опис окремих лексико-семантичних груп, пов'язаних із лексикою харчування у складі інших тематичних груп, вивчення динаміки назв їжі та напоїв, лінгвогеографічна фіксація діалектних назв їжі та напоїв.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У колективній академічній праці «Історія української мови лексика і фразеологія» [4] проаналізовано назви їжі та напоїв у писемних пам'ятках, починаючи з XI ст., назви продуктів харчування, страв та напоїв на матеріалі пам'яток XIV – XVII ст. вивчав С. Яценко [7]. У синхронії діалек-

тні назви напоїв у східностепових говірках Донеччини проаналізувала Н. Загнітко [3], у говірках надсянсько-наддністрянського суміжжя – В. Різник [5], у буковинських говірках – Л. Борис [2]. Назви напоїв у східноподільських говірках предметом системного опису не були, що і визначає актуальність нашого дослідження. У цій статті розглядаємо лексико-семантичну групу (ЛСГ) на позначення алкогольних напоїв у східноподільських говірках, яку утворюють репрезентанти мікрогруп на позначення міцного алкогольного напою, що є сумішшю винного спирту і води у певній пропорції, напоїв із виноградного або з деяких інших ягідних та плодкових соків, що перебродили, набувши певної алкогольної міцності й аромату, малоалкогольного напою, що виготовляється звичайно з ячмінного солоду і хмелю.

Формулювання мети і завдань статті. Мета статті – проаналізувати способи номінації в лексико-семантичній групі назв міцних алкогольних

напоїв у східноподільських говірках, визначити найбільш продуктивні, з'ясувати особливості найменувань за структурою.

Джерельною базою дослідження стали власні експедиційні записи, виконані упродовж 2013 – 2016 рр. у населених пунктах Кіровоградської, Черкаської, Вінницької областей за спеціально розробленою програмою, а також діалектні та лексикографічні праці.

Виклад основного матеріалу дослідження. У мікрогрупі назв міцних алкогольних напоїв визначальною є диференційна ознака «місце виготовлення», що дозволяє виокремити дві підгрупи назв міцних алкогольних напоїв на підставі опозиції сем «напої, виготовлені у промисловості»: «напої, виготовлені в домашніх умовах».

Номінація алкогольних напоїв, виготовлених у промисловості. У досліджуваних говірках цю мікрогрупу утворюють лексеми *водка*, *гоп'їлка*, *ка'з'онка* та аналітичні найменування *ка'з'он:а' вод'ка*, *мага'з'ін:а' вод'ка*, *гоп'їлка госу'дарстве'на*.

Перші дві лексеми є спільними для обох мікрогруп. Лексема *гоп'їлка*, яка покриває весь досліджуваний ареал, на думку етимологів, пов'язана з дієсловом *горіти* і, ймовірно, утворена за зразком пол. *gorzałka*. Окремі дослідники припускають, що лексема могла постати як результат скорочення якогось словосполучення, вживаного на позначення горілки, наприклад, *горелое вино* → *горілка* (ЕСУМ, I, 566). У матеріалах до Словника писемної та книжної української мови Є. Тимченко фіксує лексему горілка «водка», горилочний (Тимченко, I, 182) та похідні від них горелчаник «винокур», горелчаний «водочний» (Тимченко, I, 185), що свідчить про існування лексеми уже в XVI ст. У Словнику сучасної української мови лексема *горілка* зареєстрована зі значенням «міцний алкогольний напій, що є сумішшю винного спирту і води у певній пропорції» (СУМ, II, 130). Спільнослов'янська лексема *вод'ка* відома ще в староукраїнській мові у XVII ст. як синонім до слова *горілка* [7, 17].

Лексема *ка'з'онка* в СУМ зафіксована із ремаркою застаріле зі значеннями «державна винна крамниця» та «горілка, яку продавали в цій крамниці» (СУМ, IV, 71) і є афіксальним дериватом лексеми *ка'з'онний*, що походить від тюркського *каз'на* «казна, скарб» (ЕСУМ, II, 342).

Крім однослівних номенів, на позначення горілки, виготовленої у промисловості, у східноподільських говірках зафіксовано атрибутивні словосполучення, утворені за моделлю «прикметник + іменник», у якому залежне слово вказує на місце придбання товару – *мага'з'ін:а вод'ка*, *гоп'їлка госу'дарстве'на* (Клд), *ка'з'он:а вод'ка*. Останнє словосполучення в окремих говірках вживається паралельно із мононазвою *ка'з'онка*, проте як універбат її не розглядаємо, оскільки словники фіксують цю лексему зі значенням «горілка». Очевидно, що в досліджуваних східно-

подільських говірках лексема зафіксована лише з 2-м значенням, утвореного внаслідок метонімічного перенесення.

Номінація напоїв, виготовлених у домашніх умовах, зумовлена диференційними ознаками «місце виготовлення», «спосіб виготовлення», «якість», «інгредієнт». Цю групу утворюють загальні назви алкогольного напою, виготовленого в домашніх умовах, архілексеми *вод'ка*, *гоп'їлка* та номени *споті'кач*, *дур'ман*, *дур'їюка*.

Диференційну ознаку «місце виготовлення горілки» у східноподільських говірках передають композит *само'гон* та ускладнений суфіксацією композит *само'гонка*, які мають прозору мотивацію і вказують на кустарний спосіб виготовлення продукту. В аналітичних найменуваннях атрибутив указує на місце вироблення продукту – *вод'ка до'маин'а*, *гоп'їлка до'маин'а*. Обидва композити *само'гон* і *само'гонка* зареєстровані у СУМ зі значенням «алкогольний напій, який виготовляють кустарним способом із буряків, картоплі, цукру» (СУМ, IX, 33).

Диференційну ознаку «спосіб виготовлення» передають лексеми *на'л'їюка*, *на'ли'юка*, *нас'тойанка*, *нас'тойка*, *те'р'туха*, *па'л'онка*,

Віддієслівний дериват *на'ли'юка* та фонетичний варіант *на'л'їюка* має широку семантичну структуру, оскільки реалізують семи «алкогольний напій, настояний на різних травах» (Лк, Шм, Йс, Мч, Хм, Тп, Клб, Жр, Снх, Ск, Трг, Юр, Лщ, Пн, Зр, Чй, Сч, Сн, Клд, Гнн); «вино на основі ягід, фруктів» (Крт); «напій, настояний на вишнях, смородині, сливах» (Плн, Тп, Клб, Жр, Снх, Ск, Трг, Юр, Лщ, Пн, Зр, Чй, Сч, Сн, Клд). У сучасній українській мові лексема відома зі значенням «солодкий спиртний напій, настояний на ягодах або фруктах» (СУМ, V, 118). Іменники *нас'тойанка*, *нас'тойка*, похідні від дієслів *настояний* та *настояти*, у східноподільських говірках передають сему «алкогольний напій, настояний на травах» (Шм, Йс, Мч, Лк, Гнн). З подібним значенням лексеми відомі загальнонародній мові «горілка або спирт, настояний на ягодах, плодах, травах» (СУМ, V, 204).

Номен *те'р'туха* пов'язуємо зі способом приготування напою, натиранням основних інгредієнтів на терку, наприклад, цукрового буряка. У говірках Східного Поділля лексема *те'р'туха* зі значенням «міцний алкогольний напій» виявлена в 4-ох населених пунктах Кіровоградщини (Жр, Снх, Ск, СХ). Лексема *те'р'туха* мотивована дієсловом *терти*. Діалектоносії повідомляють, що *тер'туху робили' ос'ін'у /коли бу'ї з'ібрані' їро'жай* (Снх). Цей контекст дає підстави стверджувати, що основним інгредієнтом для виготовлення такої горілки був цукровий буряк. Словник української мови лексему *тертуха* фіксує з ремаркою *діал.* зі значенням напій із суніць, розтертих із цукром і замішаних горілкою (СУМ, X, 100). Регіональні діалектні словники лексеми *те'р'туха* з подібним значенням не реєструють,

що може бути сигналом про східноподільський ендемізм.

Номен *па'л'онка* походить від назви процесу та технології приготування напою: *палити* «просмажувати, цукор». Діалектоносії зазначають, що *па'л'онка* – це алкогольний напій виготовлений у домашніх умовах, самогон із піджареного цукру (Жр, Снх). В аналізованих говірках лексема *па'л'онка* передає сему «спиртний напій із цукру» (Шм, Йс, Мч, Лк). Словник за ред. Б. Д. Грінченка номен *па'льонка* подає з таким же значенням «паленка» (Грінченко, III, 90). У сучасній українській мові назва *пальонка* збережена тільки в діалектній мові на позначення горілки (СУМ, VI, 24). У буковинських говірках *'паленка* заст. «самогон з просмаженого цукру» [2, 293], лемківських – *пал'унка* [9, 227].

Диференційна ознака «інгредієнт» спричинила появу окремої мікрогрупи назв горілки домашнього виробництва, з основним інгредієнтом цукор: *'сахар* – *'сахарна* (Жр, Снх, Ск, СХ), *буряк* – *бур'а'чиха*, *бур'а'чанка*, *бура'чанка*, *бура'чиха*, *бара'чиха* (Шм, Йс, Мч, Лк, Хм, Тп, Крт, Тр, Клн, Жр, Снх, Ск, Уг, Чй, Зр, Лщ, Бг, Гр, Сч, Сн, Юр, СХ, Трг, Рс, Рз, Глм, Плс), *маляси* (патока з вижатою цукровою буряка, використовується у сільському господарстві як пійло для великої рогатої худоби з метою підняття надоїв молока) – *мал'а'сиха*, *мал'а'соўка* (Жр, Снх, Ск, СХ). В усіх досліджуваних говірках паралельно з однослівними назвами вживаються аналітичні найменування, виражені неузгодженими та узгодженими атрибутивними словосполученнями *само'гонка* з *бура'ка*, *'водка' сахарна*, *само'гонка на мал'ас'і*.

Горілка, виготовлена із цукру, на думку діалектоносців, є найбільш якісною, вона не відгонить маслами, як та, що на малясі, чи не має неприємного запаху, як та, що на цукрових буряках: *аби 'сахарної наг'нати / то 'можна ї ве'с'іл':а гу'л'ати* (Ск).

Диференційна ознака «спосіб виготовлення» тісно переплелася із диференційною ознакою «інгредієнт», що вплинуло на появу назв на позначення настоянок, утворених за спільною моделлю номінації за допомогою формантів -к, -ак, -ух-: *кол'ган* «трав'яниста рослина» → *калга'ніўка*, *колга'н'їўка* «міцний алкогольний напій настояний на калгані»; *а'грус* → *'агрус'їўка*, *агрус'івка* «алкогольний напій із агрусу»; *вишні* → *вишн'ак*, *вишн'їўка*, *вишн'оўка* «алкогольний напій, настояний на вишнях»; *малина* → *малин'їўка* «алкогольний напій настояний на малині»; *сливи* → *слиўн'ак*, *'слиўянка*, *слиў'янка*; *сухофрукти* → *фрук'това*, *фрук'тоўка*; *мед* → *ме'до'вуха*, *ме'до'гонка*, *ме'духа*; *терен* → *те'р'ноўка*, *те'р'н'їўка*.

Диференційну ознаку «якість горілки» у східноподільських говірках передають лексеми *пе'р'вак*, *кис'лушка*, *брага*, *браж'ка*.

Невироджені запарені інгредієнти для самогонки в досліджуваних говірках номінують полі-

семом *брага* / *браж'ка*, до структури якого входять семи «відходи від самогону, дурійка» (Хр); «закваска на горілці» (Крт, Клб, Клд); «початкова стадія бродіння самогону» (Лк, Шм, Йс, Мч, Хм, Лщ, Бт, Грг, Сч, Сн, Тп, Рз, Тр, Жр, Снх, Ск, СХ, Хр, Глм, Плс, Юр, Клд): *брагу за'нар'уйут' перед тим йак же'нут' го'р'їлку* (РБ). Якщо брага ще не вироджена або це вже відходи від закваски, то вона має низький спиртовий градус. Проте п'яниці, які не можуть дочекатися, коли закінчиться процес бродіння, п'ють і цей низькокісний продукт: *там та'кий пй'а'ниці'а / шо гет' і бражку пйе* (Уг). Лексема *брага* відома стародавній українській мові зі значенням хмільного напою, вперше номен зафіксовано наприкінці XVI ст. (СУМПП, III, 49). Етимологи аналізовану лексему вважають давньоукраїнським запозиченням із тюрських мов, чув. *peraga* «слабке пиво»; «вижимки»; «відходи горілкового виробництва, якими годують худобу» (ЕСУМ, I, 242 – 243). Словник за редакцією Б. Д. Грінченка лексему *брага* фіксує зі значеннями «родь напитка (із просяного солода)»; «спущений заторь, – имь кормятъ скоть» (Грінченко, I, 91). Загальнонародній мові лексема *брага* відома зі значеннями «спиртний напій різної міцності, рід пива», «відходи горілкового виробництва, якими годують худобу» (СУМ, I, 225).

Опозиція сем «горілка з самого початку відгону»: «горілка в кінці відгону» в досліджуваних говірках реалізується лексемами-опозитами *пе'р'вак*: *кис'лушка*. Така опозиція характерна для всіх досліджуваних говірок. Лексема *пе'р'вак* позначає горілку найвищого градусу і з подібним значенням відома загальнонародній мові: «наливка, квас і т. ін. першого настою; горілка з самого початку відгону» (СУМ, IV, 118). Дослідниця Т. Тищенко відзначає, що лексема *пе'р'вак* у східноподільських говірках має широку семантичну структуру, оскільки позначає найстаршу дитину у сім'ї, рій, що першим відділився від бджолосім'ї, сильний рій [6, 224]. Лексема *кис'лушка* на позначення останньої, а отже, із низьким градусом, горілки мотивована прикметником *'кислий*. Такої лексеми у СУМ не зареєстровано.

Очевидно, лексема *споти'кач*, дериват від дієслова спотикатися, позначає міцний алкогольний напій, наслідки вживання якого і передає твірне дієслово. У східноподільських говірках лексема *споти'кач* зафіксована зі значенням «міцний алкогольний напій» у 4-ох населених пунктах (Жр, Сн, Ск, СХ). Загальнонародній мові лексема відома зі значенням «горілка або спирт, настояний на мускатному горісі і прянощах» (СУМ, IX, 582). Номен відомий іншим діалектам, зокрема, у буковинських говірках *споти'кач* (застаріле) алкогольний напій [2, 314].

Полісем *дур'їўка* у досліджуваних говірках поєднує семи «міцний алкогольний напій» (Жр, Снх, Ск, СХ) та «брага, відходи від самогону»

(Хр): *на'пиўса дур'їўки / дур'ним'ходить* (Снх). На нашу думку, лексема має прозору мотивацію: ці види алкогольних напоїв після їх уживання дурманять голову, заводять в оману, роблять розум людини неконтрольованим.

Припускаємо, що напій, назва якого зафіксована в с. Христинівка Черкаської обл. зі значенням «брага, відходить від самогону» менш алкогольний, оскільки основна маса спирту переварена в самогонку. За свідченням діалектоносіїв дурівку живили лише пияки та люди залежні від алкоголю: *йо'му' баїдуже / шо 'пити / чи то брага / чи то дур'їўка* (Хр). Лексема *дур'ман* зафіксована зі схожим лексичним значенням «алкогольний напій» (Шм, Їс, Мч, Лк, Юр): *задур'ман'уйе' л'уд'ам' розум* (Юр). Аналіз ботанічної літератури дає змогу констатувати, що *дурман* лат. *datura stramonium* – однорічна рослина родини пасльонових, яка має неприємний запах, широко застосовується в медицині. Говорам української мови зі значенням алкогольного напою номени *дурівка* та *дурман* невідомі.

В окремих досліджуваних говірках міцну горілку (65 – 70), виготовлену в домашніх умовах з неякісної сировини, номінують лексемою *око'вита* (Шм, Їс, Мч, Лк): *брагу за'нар'уйут' / перед'тим / йак же'нут' око'виту* (Їс). Вперше, лексему зафіксовано в першій половині XVII ст. (СУМПП, I, 84), етимологи вважають лексему запозиченням з середньолатинської мови, і, ймовірно, через посередництво польської, лат. *aqua vita* «вода життя, жива вода» (ЕСУМ, IV, 171). На думку науковців, номен *оковита* виник за народною етимологією від іменника *аквавіта*, який у староукраїнській мові вживався як прикладка зі словом *горілка* [7, 194]. У загальнонародній українській мові лексема *око'вита* передає сему «міцна горілка високого гатунку» (СУМ, V, 672). У говірках української мови назва *оковита* вживається на позначення горілки домашнього виробництва (НТСУМ, I, 642), у бук. говірках – *око'вита* заст. «алкогольний напій кустарного виробництва» [2, 291].

У досліджуваних говірках зафіксовано лексему *бормо'туха / бармо'туха* на позначення горілки, виготовленої на основі різних видів варення і яка вибродила певну кількість часу. На думку Л. Борис, лексема *бормо'туха* передає сему «алкоголь низької якості» [2, 170], мотивована звуконаслідуванням і є похідною від *борматися* «клопотатись, силкуватись», афективного утворення від *борсатися* (ЕСУМ, I, 231). На нашу думку, номен *бормо'тати* походить від рос. *борма'тат'ь* «бурчати, говорити незрозуміло». У говірці с. Журавка Новоархангельського р-ну Кіровоградської обл. лексема *бармо'туха* зафіксована в із семантикою «алкогольний напій, зварений із різних видів варення» (Жр). За версією діалектоносіїв, *бармотуху* готували із невикористаного в зимовий період варення різних видів і, щоб не викидати на смітник, винайшли альтернативний варіант – варити горілку на варенні. Назва *бармотуха* походить від дієслова, що позначає процес бродіння: *за'пари'єла бармо'туху, с'о'годн'ї ўже бармо'тит' / за'тижде'н' г'натиму го'р'їлку* (Жр). У говірках української мови лексема *бормо'туха* зі значенням «алкоголь кустарного виготовлення низької якості» зафіксовано в буковинських говірках [2, 253].

Висновки та перспективи подальших досліджень. У складі лексико-семантичної групи на позначення алкогольних напоїв чітко виокремлюється мікрогрупа на позначення міцного алкогольного напою, що є сумішшю винного спирту і води у певній пропорції. Репрезентанти цієї лексико-семантичної мікрогрупи за структурою є однослівні найменування, зрідка аналітичні найменування. Більшість однослівних назв – питомі лексеми або їх деривати, утворені суфіксальним способом аналітичні найменування – узгоджені словосполучення, окремі лексеми є вузьколокальними. Визначальними диференційними ознаками у лексико-семантичній групі на позначення напоїв є «місце виготовлення», «спосіб виготовлення», «якість», «інгредієнт».

ЛІТЕРАТУРА

1. Ганудель З. Народні страви і напої: лексика українських говорів Східної Словаччини. – Пряшів : Слов. пед. вид-во в Братіславі, 1987. – 212 с.
2. Борис Л. М. Динаміка тематичної групи лексики їжі та напоїв у буковинських говірках : автореф. дис... канд. філол. наук: спец. 10.02.01 «Українська мова». – Чернівці, 2015. – 20 с.
3. Загнітко Н. Г. Назви їжі, напоїв у східностепових говірках Донеччини : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». – Донецьк, 2011. – 20 с.
4. Історія української мови. Лексика і фразеологія / ред. кол.: В. М. Русанівський (відп. ред.), В. Л. Карпова, В. В. Німчук, І. П. Чепіга. – К. : Наук. думка, 1983. – 743 с.
5. Різник В. П. Назви їжі та кухонного начиння в говірках надсянсько-наддністрянського суміжжя : автореф. дис. ... канд. філол. наук: : спец. 10.02.01 «Українська мова». – Львів, 2017. – 21 с.
6. Тищенко Т. М. «Словник східноподільських говірок» як відображення номінаційних процесів у східноподільському ареалі української мови. Філологічний часопис: зб. наук. праць / гол. ред. О. Ю. Зелінська. – Умань : ВПЦ «Візаві», 2017. – С. 216 – 227.
7. Яценко С. А. Назви продуктів харчування, страв і напоїв в українській мові XIV – XVII століть : дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». – К., 2009. – 242 с.

СПИСОК ОБСТЕЖЕНИХ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТИВ

Шм. – Шамраївка, Йс. – Йосипівка, Мч. – Мчеславівка, Лк. – Лукашівка, Хм. – Хомутиці, Тп. – Тополівка, Крт. – Крутогорб, Тр. – Тарасівка, Клн. – Калниболота, Жр. – Журавка, Снх. – Синюха, Ск. – Скаліва, Уг. – Угловага, Чй. – Чайківка, Зр. – Зоряне, Лщ. – Ліщинівка, Бт. – Ботвинівка, Гр. – Гребля, Сч. – Сичівка, Сн. – Синиця, Юр. – Юріївка, СХ – Скалівські Хутори, Трг. – Торговиця, Рс. – Русалівка, Рз. – Розсішки, Глм. – Гольма, Плс. – Плоске).

ДЖЕРЕЛА

- СУМ – Словник української мови: в 11 томах. – Т. 11. – К. : Наукова думка, 1970–1980.
СУМПП – Словник української мови XVI – першої половини XVII ст.: В 12 т. – Львів, 1994 – 2005. – Т. 1 – 12.
Тимченко – Тимченко Є. Матеріали до словника писемної та книжної української мови XV–XVIII ст. : у 2 кн. / Німчук В. В. (відп. ред.) та ін. – К. – Нью-Йорк, 2002. – Кн. 1. – 512 с. ; 2003. – Кн. 2. – 512 с.
ЕСУМ – Етимологічний словник української мови : в 7 т. / редкол. О. С. Мельничук (гол. ред.) та ін. – К. : Наук. думка, 1982–2012. – Т. 1–6.
Грінченко – Грінченко Б. Д. Словарь української мови : у 4 т.. – К., 1907 – 1909. – Т. 1 – 4.
НТСУМ – Новий тлумачний словник української мови / Укл. В. Яременко, О. Сліпущко. – К.: Вид-во «Аконіт», 1998. – Т. 1 – 2.